

XALQARO SPORT FEDERATSIYALARINING TASHKILIIY-HUQUQIY ASOSLARI

Dostonbek Mahmudjon o‘g‘li Otobolayev

Toshkent davlat yuridik universiteti

”Sport huquqi” magistranti

doston.otobolaev@gmail.com

ANNOTATSIYA

Sport tashkilotlarini xalqaro va milliy tashkilotlarga bo‘lishadi. Buning sababi, shaxsning jismoniy va ma‘naviy jihatdan rivojlanishining muhim vositalaridan biri hisoblangan sportni rivojlantirish va sport sohasida xalqaro hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan xalqaro sport harakati ham xalqaro sport tashkilotlari yuzaga kelishi bilan tashkil etildi. Sport tashkilotlari muayyan bir davlatda ro‘yxatdan o‘tsada, xalqaro sport tashkilotga a‘zo hisoblanadi va uning huquqiy hujjatlariga amal qiladi.

Kalit so‘zlar: xalqaro, sport, federatsiya, tashkiliy-huquqiy asos.

Rossiyalik olim S.V.Alekseevning fikricha, “Xalqaro sport tashkiloti – jismoniy madaniyat va sport bo‘yicha ta‘sischi davlatlar ishtirokida tegishli huquqiy norma bilan tuzilgan butunjahon va hududiy nodavlat tashkilot” hisoblanadi.

Xalqaro olimpiya va sport harakatining xalqaro darajadagi ishtirokchilari bu, eng avvalo xalqaro va milliy sport tashkilotlaridir. Olimpiya xartiyasining 1- qoidasiga ko‘ra Xalqaro olimpiya qo‘mitasi (XOQ) olimpiya harakatining oliy organi hisoblanadi. Xartiyaning 3-qoidasi esa Xalqaro olimpiya harakatini Xalqaro olimpiya qo‘mitasidan tashqari Xalqaro sport federatsiyalari (XSF), Milliy olimpiya qo‘mitalari (MOQ), Olimpiya o‘yinlarining tashkiliy qo‘mitalari (OO‘TQ), Milliy assotsiatsiyalar, klublar, ularga tegishli shaxslar (atletlar, hakamlar, referilar, murabbiylar hamda boshqa sport mutaxassislari), shuningdek, Xalqaro olimpiya qo‘mitasi tomonidan tan olingan boshqa tashkilot va muassasalar ham tashkil etishi belgilangan.

Xalqaro sport tashkiloti tan olinishi uchun uning faoliyati Xalqaro sport tashkilotlari Nizomi talablariga javob berishi zarur. Bunday xalqaro huquqiy normalar umumiy xarakterga ega bo‘lgan va sportga oid xalqaro tashkilotlarning huquqiy hujjatlari bo‘lishi mumkin.

Alekseev xalqaro sport tashkilotlarini quyidagi asosiy guruhlariga ajratadi:

1. Umumiy xarakterdagi xalqaro sport tashkilotlari.
2. Alohida sport turlari bo'yicha xalqaro sport tashkilotlari.
3. Mashg'ulot va faoliyat sohalari bo'yicha xalqaro sport tashkilotlari.
4. Ma'lum bir taalluqlilik bo'yicha xalqaro sport tashkilotlari.

Adliya vazirligining Jamoat, nodavlat notijorat va diniy tashkilotlar boshqarmasi ham yurtimizda faoliyat ko'rsatib kelayotgan fuqarolik jamiyati institutlari, hususan nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini tartibga solish bo'yicha bir qancha ishlarni amalga oshirib kelmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-1602 sonli qaror bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi to'g'risida nizomga asosan mazkur boshqarma mamlakatimizda ro'yxatdan o'tkazilgan mahalliy, shuningdek chet el nodavlat notijorat tashkilotlarining faoliyatida qonun hujjatlari talablariga rioya etilishi ustidan tizimli monitoringni amalga oshirish bilan birgalikda ularning faoliyatini rag'batlantirish borasida ham bir qator vazifalarni bajaradi.

Xususan, Adliya vazirligi nodavlat notijorat tashkilotlarini, shu jumladan, jamoat birlashmalari, diniy tashkilotlar, siyosiy partiyalar, xalqaro va xorijiy nodavlat (nohukumat) notijorat tashkilotlarining vakolatxonalarini va filiallarini davlat ro'yxatidan o'tkazadi.

Barcha davlatlarda bo'lgani kabi sport tashkilotlarini huquqiy tartibga solish hamda boshqarish ko'p jihatdan samarali faoliyat yuritadigan davlat boshqaruv organlariga bog'liq.

V.Serdyukovning so'zlariga ko'ra, sport sohasida yangi qonunchilik hujjatlari qabul qilinganiga qaramay, sport qonunchiligini yanada rivojlantirish istiqbollari ziddiyatli bo'lib qolmoqda. Bunday rivojlanish yo'nalishlari orasida kodifikatsiya tobora ko'proq chaqirilmoqda [1].

A.A. Soloviev ta'kidlashicha, sport qonunchiligi evolyusiyasi nafaqat uzluksiz, balki doimiy ravishda kuchayib boradi, milliy darajada sport va sport qonunchiligining globallashtiruvining eng muhim ta'sirini o'tkazadi. Bu doktrinaviy va qonunchilik o'lchoviga, shuningdek sud amaliyotiga taalluqlidir [2]. U sport to'g'risidagi qonun hujjatlarining kodifikatsiyasini istisno etmaydi.

Y.M.Sharunenkonning fikriga ko'ra, o'rnatilgan bozor munosabatlarida rivojlanishning yangi bosqichi boshlanadi, bu esa ko'rib chiqilayotgan soha ijtimoiy hodisasining yangi nazariy modellarini ishlab chiqishni talab qiladi. Jismoniy tarbiya va sport tashkilotlari faoliyatini o'zgartirilgan moliyaviy qo'llab-quvvatlash sohasida yangi boshqaruv tizimi oqilona va samarali bo'lishi kerak [3].

A.V.Evteevning ta'kidlashicha, zamonaviy sport huquqi nazariyasi sportning umumiy nazariyasi va umumiy huquq

nazariyasi doirasida to'plangan bilimsiz ularning uslubiy imkoniyatlaridan foydalanmasdan amalga oshirilmaydi. Shu sababli, instrumental jihat sport munosabatlarining huquqiy jihatini o'rganishda asos bo'lib, sportni huquqiy tartibga solishning maxsus sohasi sifatida tushunishga huquqiy yondashuv nuqtayi nazaridan, ular bo'yicha xilma-xil bo'lgan huquqiy munosabatlarni to'plash kerak [4]. Sport sohasidagi samarali boshqaruvni ta'minlash uchun bir qancha bosqichlardan o'tish ham bir qancha milliy olimlar tomonidan ilgari surilgan. Bozor iqtisodiyoti sharoitida jismoniy tarbiya va sport sohasining muvaffaqiyatli ishlashining asosiy shartlaridan biri bu menejerlar va mutaxassislarning huquq sohasida chuqur bilimga ega bo'lishlari va ushbu bilimlardan o'z ishlarida foydalana olishidir. E.Musayev esa "huquqiy bilimlar murabbiylar, sportchilar, sport menejerlari hamda boshqa mutaxassislarga o'zlarining kasbiy faoliyatini intuitsiyaga emas, balki qonunlar hamda boshqa me'yorlarni bilishga asoslangan holda yanada professional ravishda qurish imkoniyatini beradi" deb ta'kidlab o'tadi [5].

O'n to'qqizinchi asrning oxirgi o'n yilida Kuberten tomonidan g'oyani ilgari surilishi ko'p vaqt kutilgan natija berdi. Sorbonnada 1892-yilda bo'lib o'tgan konferensiyada, u, Olimpiya o'yinlarini qayta tiklash loyihasi to'g'risida qiziqarli gap yuritgan. Kuberten 1892-yilda Fransiyaning sport jamiyatlari Ittifoqining (USFSA) besh yilligidan O'yinlarni qayta tiklash bo'yicha loyihasini taklif qilishda foydalandi. U ikki nafar kuchli yordamchilarni – Angliya va Uelsning Atletika bo'yicha havaskorlik assotsiatsiyasi (AAA) kotibi Charlz Gerbertni va Prinston universiteti professori Uilyam Slounni jalb kila oldi. Kongress 1894-yili Xalqaro Olimpiya Qo'mitasiga asos soldi va 1896-yili Afinada bo'lib o'tishi kerak bo'lgan, birinchi zamonaviy Olimpiya o'yinlarini rejalashtirish tashabbusini ilgari surdi. Afinani tanlash masalasi katta darajadagi sarosimaning predmetiga aylandi. Bayonnomaning guvoh berishiga qaraganda, delegatlar Londonni tanlashga ovoz berganar. Kubertenning o'zi oldin Londonni tanlab, keyin chaqqonlik va ayyorlik bilan Afinani tanlagan. 1894-yilgi Kongressda 49 ta tashkilotlar va 12 ta mamlakat vakillari bo'lgan 79 nafar delegat ishtirok etgan. Kongress ko'pchilik yevropaliklardan iborat bo'lgan, bunda Avstraliya va AQSh yagona yevropaga mansub bo'lmagan mamlakatlar bo'lgan. Aslida, XOQda faqat erkaklardan iborat 13 nafar a'zo bo'lgan. Ularning ikki nafari Buyuk Britaniya va Fransiyalik va Italiya, Gretsiya, Rossiya imperiyasi, AvstroVengriya, Norvegiya-Shvetsiya va Bogemiyadan bir nafardan a'zo bo'lgan. Bu yerda, yevropalik bo'lmagan uch nafar a'zolar AQSh, Yangi Zelandiya va Argentinadan. XOQ organ sifatida shunday tuzilganki, uning a'zolari tashqi organlar vakili bo'lmagan va biron-bir tashqi tashkilot oldida javobgar bo'lmagan. Olimpiya o'yinlarining egasi

“olimpizm”ni boshqargan XOQ bo‘lgan, xolos. U, Kongresslarni muntazam – bir necha yilda bir marta o‘tkazilishini “sessiyalar” deb nomlangan har yilgi yig‘ilishlar bilan birgalikda belgilagan. XOQning qoidalari, sportning asosi hisoblangan jismoniy va axloqiy sifatlarni rivojlantirishga ko‘maklashishi orqali, zamonaviy sportni maqsadli yo‘nalishlarda rivojlantirishga yo‘naltirishga chaqiradi” [6].

XIX asrning oxirida Per de Kuberten tomonidan olimpiya sportining asosiy tamoyillari, uning tuzilmasi, faoliyat asoslari ishlab chiqilgan va hozirgi davrgacha saqlanib qolgan. Olimpiya Xartiyasi – olimpiya sportining asosiy huquqiy hujjati bo‘lib, xalqaro olimpiya harakatining tashkiliy tuzilmasi, maqsadi, mazmuni hamda demokratik xususiyatini belgilab beruvchi o‘ziga xos nizom hisoblanadi. XOQ tomonidan tan olinish, Olimpiya Xartiyasiga amal qilishga rozilik bildirish sport tashkilotlarining olimpiya harakatiga qo‘shilganligi mezoni bo‘lib xizmat qiladi. Olimpiya Xartiyasida olimpiya harakatining g‘oyaviy-nazariy asoslari bayon qilingan, uning maqsad va vazifalari belgilab berilgan: insonni har tomonlama rivojlantirish, yaxshi va tinch jamiyat qurish, yoshlarni olimpizm ruhida tarbiyalash, butun jahon davlatlari va qit‘alar o‘rtasida do‘stlik munosabatlarini rivojlantirishdan iborat. Olimpiya Xartiyasi XOQning I Kongressida (1894) tasdiqlangan. Xartiyada XOQning maqsadi va vazifalari, Olimpiya o‘yinlarining tartibqoidalari va ular bilan bog‘liq tashkiliy masalalar ifoda etilgan. Xartiya mazmuni beshta bobdan iborat bo‘lib, I – “Olimpiya harakati”, II– “Xalqaro olimpiya qo‘mitasi”, III – “Xalqaro sport federatsiyalari”, IV– “Milliy olimpiya qo‘mitalari”, V – “Olimpiya o‘yinlari” masalalariga oid moddalar berilgan.

Xartiyaning I-bobida XOQning maqsadi, umumiy vazifalari va roli, sport tashkilotlarining Olimpiya harakatiga doir vakolatlari, Olimpiya kongressining tuzilmasi, olimpiya harakatining asosiy tushunchalari, olimpiya ramzlarining mohiyati va huquqlariga oid masalalar bayon etilgan.

II-bobda XOQning yuridik mavqeyi, XOQ a‘ziligiga saylash huquqlari, XOQ a‘zolarining majburiyatlari va vazifalari, XOQning tashkiliy tuzilmasi – asosiy organlari Sessiya, Ijroiya qo‘mita, Prezident, ularning vakolatlari to‘g‘risida masalalar yoritilgan.

III-bobda Xalqaro sport federatsiyalarining olimpiya harakatidagi roli, ularni XOQ tomonidan tan olinishiga qo‘yilgan talablar belgilangan.

IV-bobda Milliy olimpiya qo‘mitalarining Olimpiya harakatiga doir vakolati va mavqeyi, ularning tarkibi, XOQ tomonidan tasdiqlanishiga qo‘yilgan talablar belgilab berilgan.

V-bobda to‘rtta bo‘limlar mavjud bo‘lib, ularning mazmuni “Olimpiya o‘yinlarining ma‘muriyati va ularni tashkil qilish”,

“Olimpiya o‘yinlarida ishtirok etish qoidalari”, “Olimpiya o‘yinlarining dasturi”, “Bayonnoma” kabi masalalarga bag‘ishlangan.

REFERENCES

1. Serdyukov. A. V. K voprosu o kodifikatsii sportivnogo zakonodatelstva // Rossiyskaya Yustitsiya. – 2010. – № 5
2. Solovyev A. A. Rossiyskiy i zarubejnyy opyt sistematzatsii zakonodatelstva o sporte. – M.: Komissiya po sportivnomu pravu Assotsiatsii yuristov Rossii, 2011. – 90 s
3. Sharunenکو Yu. M. Teoretiko-metodologicheskiye problemy upravleniya podgotovkoy sportsmenov vysokoy kvalifikatsii v fizkulturno-sportivnykh organizatsiyax: uchebnoye posobiye. – M.: MA-BIV, 2012. – 58 s
4. Yevteev A. V. O nekotorykh podkhodax k issledovaniyu mexanizma pravovogo regulirovaniya v sporte // Pravo i gosudarstvo: teoriya i praktika. 2011. – №10. – S. 136. [Elektronnyy resurs] URL: www.consultant.ru (Data obraщeniya 21.05.2021).
5. Musaev E.T., Arzibaev K.O. Sovershenstvovanie pravovoy podgotovki spetsialistov v oblasti fizicheskoy kul'turi i sporta v sovremennix usloviyax v respublike uzbekistan [improving the legal preparation of specialists in the field of physical culture and sports in modern conditions in the republic of uzbekistan] // viii international scientific review of the problems of law, sociology and political science svobodnoe sitirovanie pri ukazanii avtorstva: <https://scientific-conference.com/grafik/grafik-2019-pervoe> polugodie.html(Boston, USA - 30 January, 2019). с. {см. сборник}
6. John Horne, Garry Whannel. Understanding the Olympics. Taylor-Francis Group. London-New York, 2012. – 81 p